

V březnu, kdy už o sobě dává vědět jaro a všichni se nedočkavě těší na nový život, se přihlásila o slovo smrt. Po začátku maďarské okupace byl v jejich vsi mrtvý hned první den. Zastřelili učitele, nikdo nevěděl, kdo a proč to udělal. Mrtvého našel Michal, když šel ráno do kšeftu, ležel daleko od své chalupy, v potoce, obklopený blatouchy a orseji. Do hlavy mu narážely vlnky, takže Michal si v první chvíli myslel, že je ještě živý a hýbe se, ale pak uviděl vlasy pokryté zaschlou krví a zalil ho děs. Smrt viděl bezpočtukrát, vždy neoddělitelně patřila k životu, ale tahle smrt byla jiná. Zákeřná a hnusná. Hleděl do mrtvého obličeje mladého člověka, do jeho očí, které se proměnily ve sklo pokryté mázdroou. Hlavně ať ho nevidí děti, které za chvíli půjdou do školy! Rychle ho přikryl kabátem, a zatímco se klepal zimou a strachem, běžel to oznámit dolů do vsi, sám by ho neunesl, učitel byl chlap jako hora. Celou cestu se mu ježily vlasy na zátylku, jako by ho někdo pozoroval a on měl na zádech namalovaný terč a každou chvíli mohl také schytat smrtící ránu. Takový druh strachu zažil poprvé, celého ho prostoupil, úplně cítil, jak se mu odpařuje ze všech pórů, změnil pach jeho potu, že sám sebe nepoznával. Cesta se zdála nekonečná, proměňující, měl dojem, že dolů do vsi doběhl jako jiný, nový člověk. Jako by dospěl o celé roky...

Od té doby se už shromáždění u rádia nekonala, nikdo jiný osiřelý přístroj domů nechtěl, obyvatelům rádio připadalo jako zlověstný prorok mluvící jen o špatných věcech, nic dobrého jim přinést nemůže. Navíc stejně nikdo neměl elektrinu, a už vůbec ne peníze na baterie.

Další mrtví byli na četnické stanici, protože velitel prý kladl maďarským okupantům odpor. Nečinil tak z titulu své funkce, stanice měla být bez dalšího neprodleně vyklizena pro nové pány, ale dovnitř neurvale vtrhl mladý maďarský voják, kterému se zdálo, že staří obyvatelé balí příliš pomalu, mířil proto zbraní na jeho ženu a nedávno narozené, vytoužené dítě. Ve veliteli vzkypěla krev a chtěl ho z chalupy vyhodit.

Všechny tři mrtvé ohledal Helenin otec. To bylo poprvé, kdy ho místní viděli plakat.

Staronová maďarští páni se tvářili jako osvoboditelé od československé nadvlády, vyvlastnili židovský majetek, takže hospoda, ševcovna, stolařství, většina obchodů, to všechno bylo bez náhrady odebráno. Dvě pily, největší zaměstnavatelé v okolí, také původně patřily Židům. Jedna z nich teď vyhořela, říkalo se, že majitel ji sám zapálil, aby ji nemusel odevzdat nenáviděným uzurpátorům.

Nastala mobilizace, povolán byl i Michalův starší bratr Andrej. Na návsi se shromáždily povozy tažené koňmi a fura lidu, tolik jich tu pohromadě nikdy předtím nebylo. Manželky, matky, snoubenky i babičky plakaly, mezi povolanci kolovala pálenka z ruky do ruky a muži se nervózně smáli. „Co bečíte, ženské? Však my se brzy vrátíme! Za pár týdnů nás máte zpátky doma.“

Andrej vzal Michala za rameno a odvedl ho stranou. „Převzmeš celý kšeft po mně. Olena bude prodávat, ty budeš přivážet zboží z Chustu.“

Michal se osil. Něco jiného bylo bratrovi jen pomáhat, ale převzít po něm celý obchod? Vždyť je mu teprve šestnáct! Má mít tolik zodpovědnosti? Na druhou stranu se teď cítil starší o celé roky a nebyl sám. Za těch pár týdnů jako by celé jeho okolí zestárla, dospělým se prohloubily vrásky a kruhy pod očima, všechny děti ve vesnici zvážněly a ztichly, ztrátou učitele na ně celá situace dolehla mnohem hmatatelněji.